

DOI: <https://doi.org/10.26565/1992-4259-2024-31-04>
УДК (UDC): 502/504+57.02

Є. І. ІВАНЕНКО, канд. географ. наук
науковий співробітник відділу ландшафтознавства
e-mail: ivanenko_eugene@ukr.net ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-8783-9930>
Інститут географії, Національна академія наук України
вул. Володимирська, 44, м. Київ, 01054, Україна.

АНАЛІЗ ВИПАДКІВ ПОЯВИ ЛОСЯ (*ALCES ALCES*) У ПЕРЕТВОРЕНОМУ СЕРЕДОВИЩІ М. КИЄВА

Мета. Обґрунтування та апробація методики аналізу випадків появи лося у м. Києві на основі даних ЗМІ, визначення просторових та хронологічних закономірностей.

Методи. Системний аналіз, картографічний, статистичний.

Результати. В результаті дослідження даних ЗМІ, зібраних з початку 2010 року по жовтень 2024 року, виявлено 26 окремих випадків появи лося у межах перетвореного середовища м. Києва та у безпосередній близькості до міста. Перший випадок відображений у ЗМІ у травні 2015 р. На основі цих даних розроблено методику, укладено таблицю та картосхему, що дозволило провести просторовий та хронологічний аналіз появи лося у перетвореному середовищі м. Києва.

Висновки. Використовуючи методику аналізу випадків появи лося у м. Києві, визначено три природні осередки появи лося у перетвореному середовищі міста: Святошинський, Голосіївський та Дарницький. Лосі можуть заглиблюватись у міське середовище Києва на понад 2 км, а у окремих випадках – понад 6 км, долаючи значні природні та антропогенні перешкоди. Виявлено два періоди збільшення випадків появи лося – 2017-2024 рр. та 2023-2024 рр. Попередні припущення щодо причин першого періоду – заборона полювання на лося з 2017 року, щодо другого періоду – повна заборона полювання з 2022 року.

КЛЮЧОВІ СЛОВА: лось, міське середовище, перетворене середовище, природний осередок, дані ЗМІ

Як цитувати: Іваненко Є. І. Аналіз випадків появи лося (*Alces alces*) у перетвореному середовищі м. Києва. *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Серія «Екологія»*. 2024. Вип. 31. С. 44 - 57. DOI: <https://doi.org/10.26565/1992-4259-2024-31-04>

In cites: Ivanenko, E. I. (2024). Analysis of cases of moose (*Alces alces*) occurrence in the transformed environment of Kyiv. *Visnyk of V.N. Karazin Kharkiv National University. Series Ecology*, (31), 44 - 57. <https://doi.org/10.26565/1992-4259-2024-31-04>

Вступ

Лось (*Alces alces*) є найбільшим представником родини оленевих та другою за розміром після зубра твариною у фауні України. З 9 листопада 2017 року він внесений до Червоної книги України і полювання на нього дотепер заборонене.

Поширення та чисельність лося на території України за останнє століття були дуже нестабільними. До середини ХХ ст. він взагалі не фіксувався на території України. Лише з 50-х років почала з'являтися стабільна популяція. Ареал до 80-х років розширився на більшу частину України, крім де-

яких степових регіонів, частини Карпат, Закарпаття та Кримських гір. З відновленням незалежності України його популяція почала зменшуватись. Ареал на 2009 рік займав Полісся і частину лівобережного лісостепу [1, 2]. Але за останні 7 років, з моменту заборони полювання на лося, його популяція стабільно збільшується. За цей період в межах території наданих в користування мисливських угідь вона зросла на 11% [3].

Зі зростанням популяції та розширенням ареалу лося стають більш частими зустрічі цієї тварини з людиною. Зокрема вони

частішають у містах, передмістях та на дорогах. Враховуючи специфічну поведінку лося – тварина менш мобільна та менш полохлива, ніж, наприклад, інші види з родини оленевих, такі як олень чи сарна, він часто стає причиною ДТП на дорогах або травмується, пересуваючись містом.

Останніми роками стали більш частими випадки зустрічі лося в адміністративних межах м. Києва, зокрема – безпосередньо у міській забудові. Місто знаходиться у сучасному ареалі поширення лося, воно оточене характерними для цього виду біотопами – лісами та болотами, значна частина яких входить до природно-заповідного фонду України, і сполучене неперервними екологічними коридорами з великими осередками популяцій цих тварин, що знаходяться на півночі, зокрема – у Чорнобильській зоні. У наступні роки можна прогнозувати подальше збільшення популяції лося в Україні, зокрема на її півночі і довкола Києва. Таким чином, випадків появи лося у Києві та на його околицях буде більше. У багатьох таких випадках тварина гине або травмується. Тому це потребує моніторингу, прогнозування, контролю та до певної міри модифікації.

У дослідженні зібраний максимально повний перелік випадків зустрічі лося з людиною, зафіксованих у ЗМІ, у межах перетвореного середовища м. Києва та його околиць. Фіксування таких випадків у ЗМІ слід відрізняти від фіксування таких випадків спеціалістами і розглядати як окремий, самодостатній, інтегральний феномен, що відображає:

1) факт наявності тварини у перетвореному середовищі;

2) більш «заглиблене» перебування тварини у перетвореному середовищі, яке можуть зафіксувати неспеціалісти (на відміну від, наприклад, пересування тварин у сутінках чи вночі по межі перетвореного та природного середовища, яке більш доступне для фіксування спеціалістами).

3) важливість для неспеціалістів факту перебування лося у перетвореному середовищі міста.

Факт перебування лося у перетвореному середовищі без відображення його у ЗМІ не є випадковим. Це може відбутись через хоча б один з наступних факторів:

- 1) відсутність спостерігачів;
- 2) занадто велика віддаль, щоб розглядіти та зафіксувати тварину на фото/відео;
- 3) темна пора доби;

4) короткотривале перебування.

Всі ці фактори свідчать про менше «заглиблення» тварини у перетворене середовище. Таким чином, дані ЗМІ відображають соціально важливі, «заглиблені» у перетворене середовище випадки перебування лося у місті і є окремим предметом дослідження.

Методика аналізу даних ЗМІ більш споріднена не з класичними популяційними дослідженнями, а з методикою опитування респондентів-жителів міста. Методика опитування у випадку м. Києва і інших міст України не буде об'єктивною через поки що малу кількість випадків появи лося у містах у порівнянні, наприклад, з країнами півночі Європи чи Канади.

При цьому, екологічна ємність наших лісів та динаміка зростання популяції лося в Україні останніх років говорить про те, що кількість тварин у майбутньому може збільшитись у рази, а локально – на порядок чи навіть – на порядки. А це очікувано буде відображено у збільшенні кількості випадках появи лосів у містах з відповідними наслідками і необхідністю прийняття управлінських рішень.

Таким чином, аналіз даних ЗМІ є початковим етапом розкриття проблематики взаємодії лося і людини у містах України. Більше того, це чи не єдиний метод оцінити цю проблематику ретроспективно.

Дані, отримані у статті, у науковій сфері мають цінність для визначення зв'язку частоти появи лося у місті зі збільшенням його загальної популяції у регіоні. Вони дозволять визначити чи є ця кореляція пряма, чи, можливо, великий вплив на неї справляє заборона полювання, військова діяльність чи інші фактори.

В управлінській сфері дана стаття може служити обґрунтуванням для прийняття відповідних рішень, як наприклад, встановлення знаків на дорогах, відмежування автошляхів огорожею, інструктування спеціальних служб та поліції тощо.

Динаміку чисельності та ареалу поширення лося в Україні за різні періоди починаючи з середини ХХ ст. відображено у роботах таких авторів: Волох А. М. [4], Домніч В. І., Делеган І. В., Малеванова М. О. [2, 5], Ковальчук О. [6], Смаголь В. Н., Гавриш Г. Г., Салганский-мл А. А. [1], Борецько В. [3].

Дослідження лося в урбанізованому середовищі, його поведінки у ньому та його

взаємодії з людиною було проведено у багатьох регіонах світу, зокрема у провінції Британська Колумбія (Канада) [7], у штаті Аляска (США) [8], у штаті Нью Йорк (США) [9], у південно-західній Швеції [10].

Методика

В роботі досліджується перебування лося у межах м. Києва, зокрема – у його перетвореному середовищі. Під перетвореним середовищем міста у даному дослідженні розуміється середовище значно перетворене людиною – асфальтовані дороги, забудовані території, промислові зони, штучні, невеликі, відокремлені від природного середовища парки. Господарські ліси теж можна вважати перетвореним середовищем, але для даного дослідження порівняно невелика міра їх перетвореності дозволяє вважати їх природним середовищем.

Дослідження ґрунтується на основі аналізу даних ЗМІ. Фіксування перебування лося у межах міста такими методами достатньо об'єктивне. У багатьох інших випадках, коли відрізняється об'єкт дослідження (наприклад, малі ссавці) або середовище його перебування (наприклад, сільська місцевість), такий підхід матиме меншу інформативність та об'єктивність або взагалі буде неможливим.

Причини об'єктивності такого підходу у випадку даного дослідження:

1. Лось може перебувати близько до міських поселень і у деяких дослідженнях він класифікується як найбільший міський ссавець [8]. Він не дуже боїться людської присутності та акустичного забруднення. У місті його можуть привабити зелені зони як частина шляху його пересування або у якості кормової бази.

2. Лось доволі рідкісна тварина з точки зору випадкової її зустрічі у лісі. Не дивлячись на внесення до Червоної книги України та поступове нарощування популяції, лось залишається незвичним видом для України. На відміну від, наприклад, скандинавських країн чи Канади, де зустріч лося у місті є більш буденною. Тому він сильно привертає увагу людей у місті. Тому можна очікувати, що про кожну таку зустріч люди повідомлять і, вірогідно, зафіксують її у соціальних мережах. А у випадку серії таких зустрічей або масового спостереження та фіксування, це стане предметом новинних повідомлень.

Мета: обґрунтування та апробація методики аналізу випадків появи лося у м. Києві на основі даних ЗМІ, визначення просторових та хронологічних закономірностей.

3. Сучасні засоби фото/відео фіксації має практично кожен, тому вірогідність знайти медіа-матеріали та опис до них після зустрічі з лосем дуже велика.

4. Через високу щільність міського населення малоімовірно, що відвідування лосем міста залишиться непоміченим.

Джерела інформації для дослідження узагальнені під назвою ЗМІ. Більш специфічно їх можна виокремити у дві групи:

1. Соціальні мережі. В першу чергу – це платформи Youtube, Facebook, Instagram.

2. Інформаційні агентства.

Часові рамки дослідження встановлені в межах десятирічного періоду з 2015 р. по жовтень 2024 р. Цей період видається більш інформативним та об'єктивним у порівнянні з попередніми роками з наступних причин:

1. Переведення більшої частини інформаційних агентств в Інтернет.

2. Збільшення потоку інформації у соціальних мережах.

3. Впровадження смартфонів з якісними камерами та швидкою передачею даних.

Крім цього, випадків появи лося у межах перетвореного середовища м. Києва до 2015 року не було знайдено. Найдавніший випадок відбувся 3 липня 2014 року [11]. Але він був зафіксований не серед перетвореного середовища міста, а неподалік від нього, у Біличанському лісі, тому до розгляду не брався.

Пошук проводився у Інтернеті через пошуковий сервіс Google. Пошуковий запит був – «лось у Києві». Дане формулювання завдяки алгоритму пошуку сервісу Google охоплювало практично всі повідомлень з варіаціями цього словосполучення (наприклад, «Між будинків у Києві заблукав лось» [12], «У Києві в Шевченківському районі вилунали лося» [13], «Лось розгулював столичним парком й потрапив у пастку» [14]).

Додатково проведено контрольний пошук за запитом «збили лося», оскільки значна частина зустрічей лося у перетвореному середовищі відбувалась у рамках ДТП. У даному пошуковому запиті не вказувалось конкретне

місце, оскільки у повідомленнях більший акцент робився на екстраординарний випадок на дорозі, а не на прив'язку його до конкретного міста.

Пошук проведений по кожному року окремо, а за 2024 рік пошук проводився поетапно з відсіюванням найближчого у часі випадку, оскільки у поточному році алгоритм налаштований видавати найновіші повідомлення.

По більшості зустрічей лося можна було знайти багато повідомлень з різних джерел. Крім цього, одну і ту ж тварину могли бачити у різних місцях протягом тривалого часу. Фіксування таких випадків як окремих при дуже великій кількості спостережень і повідомлень зруйнувала б статистичну достовірність даного дослідження. Тому важливо зафіксувати спостереження саме окремої тварини. Лосі зазвичай не перебувають довго поблизу міського середовища, тому випадки на проміжку більше місяця фіксувались як окремі. У інших випадках тварин можна розрізнити наступними способами:

1. Тварини відрізнялись візуально.
2. Тварин бачили у дуже віддалених частинах міста.
3. Тварина гинула або її вивозили далеко за місто.

Якщо було декілька спостережень однієї і тієї ж тварини, фіксувалось лише останнє.

Нанесення спостереження на карту кожного випадку по окремій особині проводилось у вигляді однієї позначки. Таким чином, навіть якщо випадків зустрічі було декілька у різних місцях, фіксувався останній з них однією позначкою.

Визначення місця спостереження проводилось по описовій та візуальній інформації. Але у деяких випадках не було можливості встановити точне місце спостереження – наприклад, вказувалась вулиця, де бачили тварину, або траса, на якій ставалась ДТП. У такому випадку точка встановлювалась у найбільш ймовірному місці зустрічі – чим ближче до лісового масиву або іншого осередку природного чи найменш зміненого оселища. Якщо вся траса або вулиця проходила через лі-

совий масив, то місце встановлювалось посередині цієї траси або вулиці. Якщо зазначено лише район спостереження, то місце встановлювалось у найбільш вірогідному місці – чим ближче до лісового масиву або іншого осередку природного чи найменш зміненого оселища.

Переважає більшість випадків зафіксована в межах м. Києва, але декілька випадків, які відбулись у безпосередній близькості до адміністративної межі м. Києва (у смт Ворзель, м. Буча та смт Нові Петрівці), також були нанесені. Вони потрапляли у пошуковий запит «лось у Києві», оскільки в повідомленні зазначалось, що це відбулось на Київщині або під Києвом (наприклад, «Вчора на Київщині померла травмована самочка лося, так і не вийшовши з наркозу, після ампутації» [15]). Для того щоб ці випадки не викривлювали загальної статистики, додатково проведений пошук за допоміжними запитами – наприклад, «лось під Києвом», «лось у Ворзелі», «лось у Бучі» тощо. Таким чином, хоч ці випадки і не відбувались безпосередньо у Києві, але вони дозволяють скласти загальну картину поширення лося.

До розгляду брались випадки появи лося лише в межах перетвореного середовища (траси, дороги, прибудинкові території тощо). Випадки зустрічі лося безпосередньо посеред лісу, навіть у адміністративних межах міста (наприклад, у Голосіївському чи Святошинському лісі), до розгляду не брались.

Всі випадки появи лося у м. Києві поділені на три групи за кількістю і місцем спостереження, що відображає ступінь залученості тварини у перетворене середовище та значення цих випадків для соціуму:

1. Одиначні спостереження в рамках ДТП.
2. Одиначні спостереження не в рамках ДТП.
3. Багаторазові спостереження (зокрема, з привертанням уваги декількох інформаційних агентств).

Якщо лось спостерігався і в рамках ДТП, і в інших обставинах, то цей випадок віднесений до третьої групи.

Результати

За результатами дослідження даних ЗМІ за період 2015-2024 рр. виявлено 26 ви-

падків появи та фіксування лося в межах перетвореного середовища м. Києва та поб-

лизу міста. Один випадок зустрічі лося відбувся у рамках ДТП 30 червня 2024 року [16]. Випадок зафіксований лише одним відео у супроводі невеликого опису, у якому сказано, що це відбулось під Києвом, але точного розташування не зазначено. За аналізом відео можна припустити, що це скоріше за все сталося на одній з другорядних доріг, що ведуть від м. Ірпінь або м. Буча до Житомирської траси. Але точно це не було встановлено, тому до розгляду цей випадок не потрапив.

Один випадок відбувся 31 травня 2019 року на Південному мості, також в рамках ДТП [17]. На лося наїхало декілька автомобілів. Лось загинув. У різних повідомленнях дублювалось припущення, що лось був приспаний браконьєрами і при перевезенні через міст, прокинувся і вирвався на проїзну частину. Цей випадок все ж був взятий до розгляду, оскільки порівняно недалеко звідти (2,5 км) є природний осередок (Голосіївський ліс), біля якого були зафіксовані ще три випадки зустрічі лосів. Тому ймовірність, що лось опинився на мості самостійно, все ж є.

Ще один випадок відбувся 3 вересня 2021 р. [18]. За описом – біля станції метро Житомирська. Тут є лісовий масив, але щоб лось сюди потрапив йому треба було б перетнути Велику Окружну дорогу, яка має по чотири смуги у кожную сторону з дуже інтенсивним рухом. Оскільки ні ДТП, ні повторні зустрічі не були зафіксовані, лось мав би успішно подолати цю дорогу двічі. А потім ще й Берестейське шосе, щоб потрапити до основного масиву Святошинського лісу. Це вигля-

дає доволі сумнівно, тому місце у повідомленні могло бути вказано неточно. Хоча неподалік від метро Житомирська 27 травня 2024 року на Берестейському шосе була збита косуля. Теоретично і лось якось міг сюди потрапити. Тому цей випадок все ж був взятий до розгляду і вказаний вздовж лісового масиву біля станції метро Житомирська.

Ряд спостережень фіксувався протягом місяця з 8 червня по 8 липня 2024 року у житлових масивах Біличі, Новобіличі та Академмістечко Святошинського району [19, 20, 21, 22, 23]. Лосі фіксувались у парі та поодиноці. Скоріше за все – це була одна і та ж сама пара тварин. Один лось був травмований і втік у ліс, другий – був травмований, відправлений на лікування, але там помер. Ці випадки розглядаються як два окремих випадки, оскільки пара розділилась і дві тварини спостерігались окремо на тривалому часовому проміжку – до двох тижнів.

Враховуючи ці доповнення та загальну методику, описану вище, на основі даних 26 спостережень було складено таблицю і картосхему (рис.). У таблиці представлені дата, місце та обставини спостереження тварини по кожному окремому випадку. Випадки пронумеровані, що відповідає нумерації у картосхемі, та розподілені по рокам. Кожен випадок віднесений до однієї з трьох груп: I – одиничне спостереження в рамках ДТП, II – одиничне спостереження не в рамках ДТП, III – багаторазове спостереження.

Висновки

Загалом, всі випадки появи лося у м. Києві тяжіють до одного з трьох природних осередків, які можна умовно назвати так: Святошинський (Святошинське ЛПП), Голосіївський (Голосіївський ліс та урочище Лісники) та Дарницький (Дарницьке ЛПП). До Святошинського осередку тяжіють 16 випадків, до Голосіївського – 5, до Дарницького – 2. Ще 3 випадки теоретично могли б бути пов'язані з четвертим осередком – Деснянським, на півночі лівобережжя Києва. Але з точки зору перешкод, які тваринам треба було подолати, більш вірогідно ці випадки тяжіють також до Святошинського осередку. Таким чином, осередки за інтенсивністю появи лося у порядку зменшення розміщуються

так: Святошинський, Голосіївський, Дарницький. Цей порядок залишається таким, навіть якщо аналізувати випадки окремо по таким групам: випадки на дорозі, випадки серед міста, випадки на околиці. Це є не визначальним, але додатковим доказом того, що методика, представлена у статті, охоплює вичерпний перелік «загиблих» у перетворене середовище і суспільно важливих випадків появи лося у місті Києві.

Двадцять випадків відбулись у адміністративних межах Києва, 6 – за межами Києва, але у безпосередній близькості до його меж. Дев'ять випадків зафіксовані безпосередньо у міській забудові на віддалі від кількох сотень метрів до понад двох кілометрів

Таблиця

**Випадки появи лося (*Alces alces*) у перетвореному середовищі м. Києва та на його околицях
на основі аналізу даних ЗМІ**

Table

**Cases of occurrence of moose (*Alces alces*) in the transformed environment of Kyiv and in the
proximity of the city based on mass media data analysis**

Рік	№	Група	Дата останнього спостереження	Місце спостереження	Обставини
2015	1	III	21.05.2015	м. Буча	Лось травмувався, долаючи огорожу, і загинув [24, 25].
	2	I	01.10.2015	Гостомельське шосе	ДТП. Лось загинув [26].
2016	3	I	07.09.2016	Гостомельське шосе	ДТП. Лось загинув [27].
2017	4	I	27.04.2017	Гостомельське шосе	ДТП. Лось загинув [28].
	5	III	08.06.2017	Парк "Муромець"	Лось травмувався, долаючи огорожу. Переплив Дніпро. Востаннє бачили на Трухановому острові [29, 30].
	6	I	22.06.2017	Литовське шосе, 5 км від площі Шевченка	ДТП. Лось травмований. Відправлений на лікування [31].
	7	III	15.09.2017	вул. Набережно-Рибальська, Північний міст	Лося приспали і вивезли за Вишгород [32, 33].
2018	8	III	18.06.2018	сmt Нові Петрівці	Лось ходив селищем, вивезли у ліс ветеринари [34, 35]
	9	I	20.09.2018	Ірпінська траса	ДТП. Лося лише зачепило, був на ногах [36]
2019	10	I	31.05.2019	Південний міст	ДТП. Лось загинув [17]
	11	II	01.07.2019	Виноградар, Синє озеро	Лось проплив озером і пішов у ліс [37]
2020	12	III	09.01.2020	проспект Науки, приватна забудова	Лось декілька тижнів з'являвся посеред приватної забудови [38, 39]
	13	II	02.07.2020	сmt Ворзель	Лосиха з лосеням перейшли дорогу і пішли у ліс [40]
	14	III	20.08.2020	вул. Саперно-Слобідська	Лося спостерігали два тижні. Врешті лось був травмований внаслідок ДТП і невдовзі помер [41,42]
2021	15	III	03.06.2021	сmt Ворзель	Три лосі ходили селищем. Один лось травмувався, долаючи огорожу, відправлений на лікування, але не вийшов з наркозу і помер. Ще один лось потрапив у ДТП [43,44]
	16	II	03.09.2021	поблизу станції метро Житомирська	Лось йшов ґрунтовою дорогою вздовж лісового масиву [18]
2022	17	III	27.05.2022	м. Буча	Лось травмований, вірогідно, внаслідок. ДТП. Був відправлений на лікування, але помер [45,46]
2023	18	I	13.03.2023	Столичне шосе	По дотичній зіткнувся з авто і втік у ліс [47]
	19	III	19.06.2023	Стадіон у Парку "Партизанської Слави"	Лось травмований, вірогідно, внаслідок. ДТП. Невдовзі помер [48, 49]
	20	I	12.09.2023	Святошинський район, траса	ДТП. Лось пересувався самостійно. Забрали на лікування [50].
2024	21	III	24.06.2024	Святошинський район (житловий масив Академмістечко)	Лось бігав серед забудови, був травмований і повернувся до лісу [19, 20, 21, 22].
	22	III	25.06.2024	Парк "Партизанської Слави"	Проходив парком, заплутався у металевій сітці. Тварину врятували [14, 51].
	23	III	08.07.2024	Інститут Металофізики (Святошинський район)	Лось травмував щелепу під час його відлову. Був відправлений на реабілітацію. Помер [19, 20, 21, 22, 23].
	24	II	04.08.2024	вул. Саперно-Слобідська	Лось пересувався між забудовою. Був наляканий [52].
	25	III	18.09.2024	Вулиця Нагірна	Лось ходив вулицею. Його спіймали і вивезли у НПП «Залісся» [12, 13].
	26	I	23.10.2024	вул. Кулішова ("Варшавка", виїзд з Києва)	ДТП. Лось загинув [53].

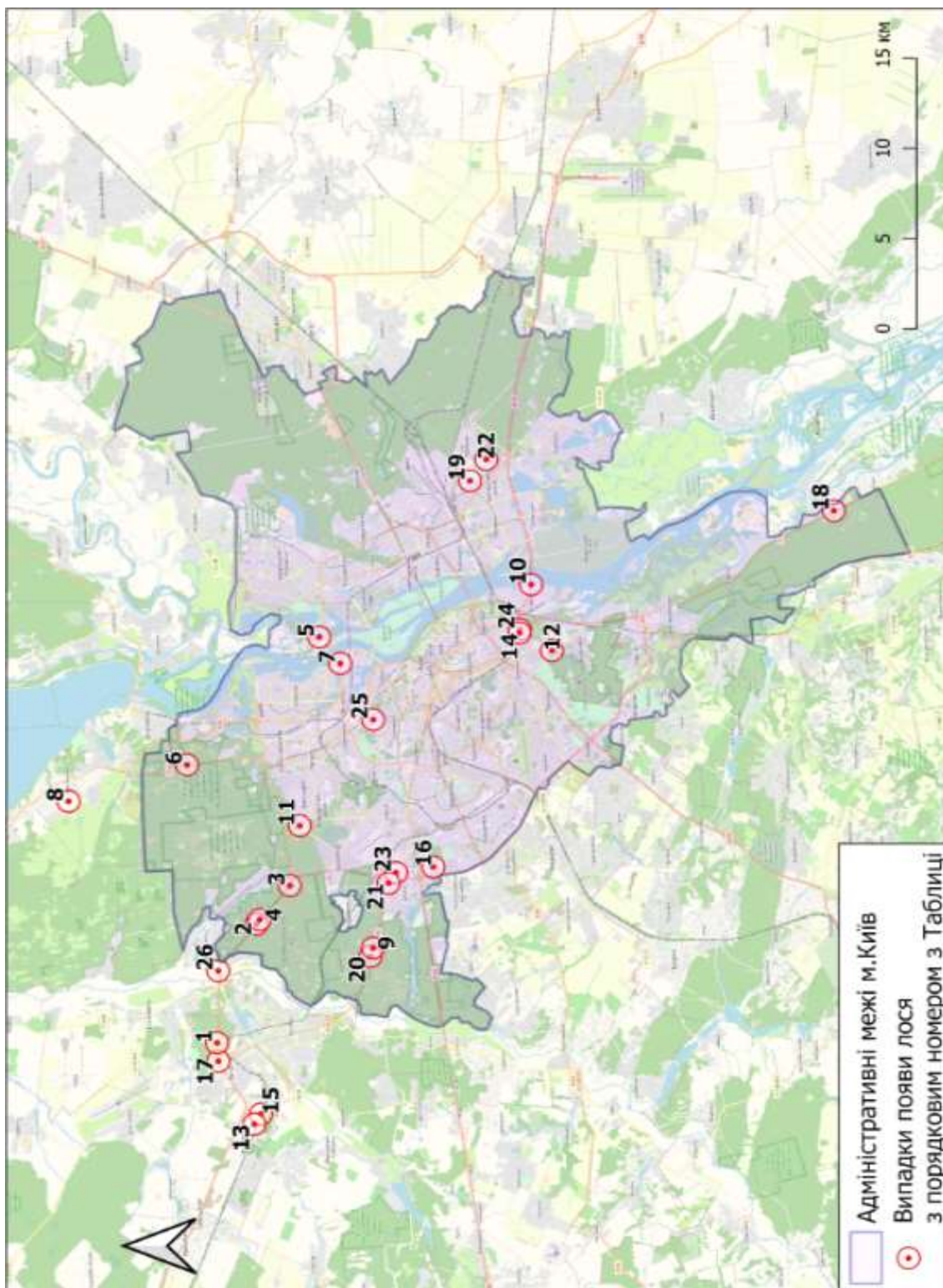

Рис. – Випадки появи лося (*Alces alces*) у перетвореному середовищі м. Києва та на його околицях протягом 2015-2024 рр. на основі аналізу даних ЗМІ

Fig. – Cases of occurrence of moose (*Alces alces*) in the transformed environment of Kyiv and in the proximity of the city during 2015-2024

від природних осередків. Найбільш віддалені випадки № 5, 7 та 25 були зафіксовані на відстані понад 6 км від осередку. Характерно, що всі вони відбулись порівняно близько один від одного (на площі до 1000 га), але на тривалому часовому проміжку – 2017 р. та 2024 р. Це може говорити про наявність стабільного екологічного коридору, яким рухались лосі. Це міг бути маршрут, що проходить через Сирецький гай, Кирилівський гай та приватну забудову. Другий варіант – маршрут вздовж Оболонських озер. Третій можливий варіант руху – з півночі, від р. Десна. У одному з трьох випадків було зафіксовано як лось переплив р. Дніпро з доволі жвавим рухом річкового транспорту і опинився на Трухановому острові, звідки у подальшому міг рухатись як раз у напрямку р. Десна, звідки також міг і прийти у місто. Тобто, це четвертий варіант коридору. 3. По трьом групам за кількістю і місцем спостереження лося отримано наступний розподіл: група I (одиничне спостереження в рамках ДТП) – 9 випадків, група II (одиничне спостереження не в рамках ДТП) – 5 випадків, група III (багаторазове спостереження) – 12 випадків. Цей розподіл свідчить, що у ЗМІ у переважній більшості відображені випадки значного соціального резонансу, в рамках чого трапилось ДТП та/або був залучений спеціальний персонал з обладнанням та технікою.

У 11 випадках лось загинув. У 8 з них це сталося внаслідок ДТП, у 2 – після травми, коли тварина долала огорожу, 1 – після відлову тварини. Загалом випадків з ДТП (сюди відносяться як випадки, коли відбу-

лось лише ДТП, так і випадки, коли ДТП відбулось разом з іншим спостереженням тієї ж тварини у місті) було 12.

Двадцять один випадок відбувся у період з травня по вересень включно, два випадки – у жовтні, один – у квітні, один – у березні і один – у січні (цього ж лося бачили і у грудні). П'ять випадків припали на весну, 8 – на осінь, 12 – на літо і 1 – на зиму. Серед місяців найбільше випадків припало на червень – 7 випадків. Тобто тут видно чітку сезонність.

Найбільше випадків відбулось у 2024 р., станом на жовтень – 6 випадків. На другому місці – 2017 р. – 4 випадки. Загалом можна констатувати чітке збільшення випадків з 2017 р. – це 23 випадки. Пошук даних ЗМІ проводився з 2010 р. І за сім років (2010-2016 рр. включно) було виявлено лише 3 випадки. Як вже було сказано раніше – у методиці даного дослідження – до 2014 р. можлива похибка з технічних причин. Все ж, попередньо можна припустити збільшення випадків завдяки внесенню лося до Червоної книги України, за умови, що цей вплив на стримування полювання на нього почався ще до фактичного його внесення у листопаді 2017 р.

Якщо проаналізувати сусідні пари років, то загалом у них відбувалось по 3-6 випадків, крім останньої пари 2023-2024 рр., коли відбулось 9 випадків. Це можна приписати забороні полювання на всіх звірів з 2022 р. і появі турбуючому впливу дій на північному кордоні України, пов'язаних з війною, що змушує лосів оминати ці території.

Конфлікт інтересів

Автор повідомляє про відсутність конфлікту інтересів. Крім того, автор повністю дотримувався етичних норм, включаючи плагіат, фальсифікацію даних та подвійну публікацію.

Список використаної літератури

1. Смаголь В. Н., Гаврись Г. Г., Салганский-мол. А. А. Поширення та чисельність лося, *Alces Alces* (Mammalia, Artiodactyla), в Україні на початку XXI століття. *Вестник зоологии* 2012. Т. 46, № 2. С. 161-166. URL: <http://dspace.nbuv.gov.ua/handle/123456789/109355>
2. Делеган І. В., Малеванова М. О., Домнич В. І. Деякі причини зміни чисельності лося в Україні у системі «хижак-жертва». *Науковий вісник НЛТУ: Збірник науково-технічних праць*. Львів: НЛТУ. 2008. Вип. 18.6. С. 70-80. URL: https://nv.nltu.edu.ua/Archive/2008/18_7/53_Domnicz_18_7.pdf
3. Борецько В. Екологи оказались правы: занесение лося в Красную книгу позволило за семь лет резко увеличить его численность. *Київський еколого-культурний центр*. 2024. URL: <https://ecoethics.com.ua/ekologi-okazalis-pravyi-zanesenie-losya-v-krasnuyu-knigu-pozvolilo-za-sem-let-rezko-uvelichit-ego-chislennost/> (дата звернення: 11.10.2024).

4. Волох А. М. Великі ссавці Південної України в XX ст. (динаміка ареалів, чисельності, охорона та управління): дис. ... д-ра біол. наук: 03.00.08. Київ. 2004. 411 арк. URL: <http://eprints.zu.edu.ua/id/eprint/14298>
5. Делеган І. В., Малеванова М. О. Розподіл популяції лося по території України згідно лісомисливського районування і вплив на приріст. *Науковий вісник Ужгородського університету. Серія Біологія*. 2008. Вип. 22. С. 205-211. URL: <https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/handle/lib/15560>
6. Ковальчук О. Лось (*Alces alces* L.) у складі минулої та сучасної фауни Сумщини: зміни чисельності та їх причини. *Праці Теріологічної школи*. 2010. 10. С. 128–134. URL: <http://lib.udau.edu.ua/handle/123456789/8455>
7. McDonald A. M. H., Rea R. V., Hesse G. Perceptions of moose-human conflicts in an urban environment. *Alces*. 2012. Vol. 48. P. 123-130. URL: <https://alcesjournal.org/index.php/alces/article/view/103>
8. Welch J. H., Barboza P. S., Farley S. D., Spalinger D. E. Nutritional value of habitat for moose on urban and military lands. *Journal of Fish and Wildlife Management*. 2015. Vol. 6, N 1, P. 158-175. DOI: <https://doi.org/10.3996/062014-JFWM-045>
9. Dente, C., Heaslip, N., Reed, E., Farquhar, J. New York State Moose Response Manual. New York: New York State Department of Environmental Conservation, 2011. 35 p. URL: https://extapps.dec.ny.gov/docs/wildlife_pdf/mooseresponse2011.pdf (дата звернення: 11.10.2024)
10. Olsson M., Cox J. J., Larkin J. L., Widén P., Olovsson A. Space and habitat use of moose in southwestern Sweden. *European Journal of Wildlife Research*. 2011. Vol. 57. N 2. P. 241-249. DOI: <https://doi.org/10.1007/s10344-010-0418-5>
11. Солоха Ю. Як ми побачили в Нацпарку лося. Громада Прип'їння. 2014. 3 липня URL: <https://kotsubynske.com.ua/2014/07/03/%D1%8F%D0%BA-%D0%BC%D0%B8-%D0%BF%D0%BE%D0%B1%D0%B0%D1%87%D0%B8%D0%BB%D0%B8-%D0%B2-%D0%BD%D0%B0%D1%86%D0%BF%D0%B0%D1%80%D0%BA%D1%83-%D0%BB%D0%BE%D1%81%D1%8F/> (дата звернення: 08.10.2024).
12. Рибальська А. Між будинків у Києві заблукав лось: як рятують тварину. 2024. 18 вересня. URL: <https://suspinle.media/kyiv/838909-miz-budinkiv-u-kyevi-zablukav-los-ak-ratuut-tvarinu/> (дата звернення: 08.10.2024).
13. Новосвітня К. У Києві в Шевченківському районі виловили лося. 2024. 18 вересня. URL: <https://vechirniy.kyiv.ua/news/102889/> (дата звернення: 08.10.2024).
14. Борисенко Т. Лось розгулював столичним парком й потрапив у пастку, тварину довелося рятувати. 2024. 24 червня. URL: <https://suspinle.media/kyiv/777073-los-rozguluvav-stolicnim-parkom-i-potrapiv-u-pastku-tvarinu-dovelosa-ratuvati/> (дата звернення: 08.10.2024).
15. Мурга І. Травмований у Ворзелі лось помер. 2021. 3 червня. URL: <https://www.04597.com.ua/news/3119775/travmovanij-u-vorzeli-los-pomer> (дата звернення: 08.10.2024).
16. Читачка на трасі під Києвом збила лося... 2024. 30 червня. URL: <https://www.instagram.com/dtp.ua/reel/C81NXF9oeSj/> (дата звернення: 08.10.2024).
17. На Південному мосту в Києві Mercedes збив на смерть лося (відео). *УНІАН*. 2019. 31 травня. URL: <https://www.unian.ua/incidents/10569987-na-pivdenному-mostu-v-kyievi-mercedes-zбив-na-smert-losya-video.html> (дата звернення: 08.10.2024).
18. Прогулянка по Києву: лось із лісу вийшов в люди. *Погляд*. 2021. 6 вересня. URL: https://www.youtube.com/watch?v=UMN_9jjFhtI (дата звернення: 08.10.2024).
19. Лось бігає територією ЖК у Біличах Святошинського району... 2024. 29 червня. URL: <https://www.facebook.com/groups/akademmistechko/posts/3732964956945809/?rdr> (дата звернення: 08.10.2024).
20. Лосі на будівництві. *Wild Animals Rescue Center*. 2024. 22 червня. URL: <https://www.facebook.com/watch/?v=450833674508044> (дата звернення: 08.10.2024).
21. На київському Святошино між ЖК бігають два диких лося. *Бровари & регіон*. 2024. 22 червня. URL: <https://www.facebook.com/watch/?v=7719402744763789> (дата звернення: 08.10.2024).
22. У Києві протягом останніх двох днів до столичних об'єктів заходять багато лосів та потрапляють у пастки. *Хрещатик*. 2024. 24 червня. URL: <https://khreschatyk.news/news/26930-u-kyievi-protyagom-ostan-nih-dvoh-dniv-do-stolichnih-ob-yektiv-zahodyat-bagato-losiv-ta-potraplyayut-u-pastki> (дата звернення: 08.10.2024).
23. Пономаренко Б. З'явся вибухів: під час обстрілів у Центрі порятунку під Києвом загинув лось. 2024. 9 липня. <https://kiev.informator.ua/uk/zlyakavsya-vibuhiv-pid-chas-obstriliv-u-centri-poryatunku-pid-kiyevom-zaginuvt-los> (дата звернення: 08.10.2024).
24. Мешканців містечка Буча, що під Києвом, вранці напалохав лось. *ТСН*. 2015. 21 травня. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=PkrFpCSbMv4> (дата звернення: 08.10.2024).
25. «Путешествия» лося в Буче закончились трагічно. *Сейчас*. 2015. 21 травня. URL: https://www.youtube.com/watch?v=E5_OUafZUi0 (дата звернення: 08.10.2024).
26. Роман Валерійович. Машина збила лося!. 2015. 1 жовтня. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=uyL0NbZAm5Q> (дата звернення: 08.10.2024).

27. У передмісті Києва сталося ДТП за участю лося. *TCH* 2016. 7 вересня. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=CkyTwIM8N48> (дата звернення: 08.10.2024).
28. Боксер Узелков збив лося на околиці Києва. *TCH*. 2017. 27 квітня. URL: https://www.youtube.com/watch?v=RonZyD2n_Dg (дата звернення: 08.10.2024).
29. У Києві рятували дикого лося, який стікав кров'ю. *ВІСТІ*. 2017. 12 червня. URL: <https://i-visti.com/news/1863-u-kiyev-ryatuvali-dikogo-losya-yakij-stkav-krov'yu.html> (дата звернення: 08.10.2024).
30. Нагорна Н. Лось переплив Дніпро в Києві та втік до парку Дружби народів. 2017. 9 червня. URL: <https://kyiv.tsn.ua/los-perepliv-dnipro-v-kiyevi-ta-vtik-do-parku-druzhbi-narodiv-942697.html> (дата звернення: 08.10.2024).
31. Під Києвом після зіткнення з автомобілем помер лось. *УНІАН*. 2017. 23 червня. URL: <https://www.unian.ua/ecology/salvationspecies/1993469-pid-kiyevom-pislya-zitknennya-z-avtomobilem-pomer-los.html> (дата звернення: 08.10.2024).
32. Недашківський В. Лосі, змії, браконьєри та дикі кияни. 2017. 18 вересня. URL: <https://uain.press/articles/losi-zmiyi-brakoneryi-ta-dyki-kyiany-423651> (дата звернення: 08.10.2024).
33. Лагута М. Лось-мандрівника, який “гуляв” Києвом, повернули до лісу. 2017. 15 вересня. URL: <https://uain.press/news/accents/losya-mandrivnyka-yakij-gulyav-kyevom-povernuly-lisu-foto-414774> (дата звернення: 08.10.2024).
34. Собора І. Розгулював посеред людей: у селище під Києвом завітав лось. 2018. 18 червня. URL: <https://uain.press/news/rozgulyuvav-posered-lyudej-u-selyshhe-pid-kyevom-zavitav-los-foto-852089> (дата звернення: 08.10.2024).
35. Проценко Н. Під Вишгородом розгулював лось. 2018. 18 червня. URL: <https://poglyad.tv/pid-vyshgo-rodod-rozgulyuvav-los-article> (дата звернення: 08.10.2024).
36. Уночі лось вибіг на трасу і побив декілька машин. *ВолиньPost*. 2018. 20 вересня. URL: <https://www.volynpost.com/news/121618-unochi-los-vybig-na-trasu-i-pobyv-dekilka-mashyn-foto> (дата звернення: 08.10.2024).
37. На Виноградаре замітили лосенка, виплывшего из Синего озера. *BigKyiv*. 2019. 1 липня. URL: <https://bigkyiv.com.ua/na-vinogradare-zametili-losenka-vyplyvshego-iz-sinego-ozera/> (дата звернення: 14.11.2024).
38. Царук Д. У Києві гуляє лось: активісти просять допомогти з пошуками. 2019. 9 грудня. URL: <https://uain.press/news/u-kyievi-gulyaye-los-aktivisty-prosyat-dopomogty-z-poshukamy-1127322> (дата звернення: 08.10.2024).
39. По улицам Киева второй месяц разгуливает лось: фото и видео. *РБК-Україна*. 2020. 9 січня. URL: <https://www.rbc.ua/rus/stylers/ulitsam-kieva-vtoroy-mesyats-razgulyivaet-1578583391.html> (дата звернення: 08.10.2024).
40. Під Києвом лосиця вигулювала дитинча вулицями міста (фото). *УНІАН*. 2020. 2 липня. URL: <https://www.unian.ua/ecology/diki-tvarini-na-vulicyah-mist-u-vorzeli-losicya-vigulyovala-ditinchu-vulicy-ami-mista-novini-kiyeva-11058464.html> (дата звернення: 08.10.2024).
41. У Києві величезний лось зайшов у житловий квартал (фото). *УНІАН*. 2020. 4 серпня. URL: <https://www.unian.ua/ecology/los-u-kyievi-u-kyievi-velicheznyy-los-zayshov-u-zhitloviy-kvartal-foto-novini-kiyeva-11100542.html> (дата звернення: 08.10.2024).
42. Стасюк І. У Києві збили на смерть лося, який жив у Голосіївському районі. 2020. 20 серпня. URL: <https://hmarochos.kiev.ua/2020/08/20/u-kyievi-zbyly-nasmert-losya-yakij-zhyv-u-golosiyvskomu-raioni/> (дата звернення: 08.10.2024).
43. У Ворзелі лось став причиною ДТП (ФОТО). *Моя Київщина*. 2021. 2 червня. URL: <https://mykyivregion.com.ua/news/u-vorzeli-los-stav-prichinoyu-dtp-foto> (дата звернення: 08.10.2024).
44. Не вийшла з наркозу: травмована під Києвом лосиця померла під час операції (відео). *TCH* 2021. 3 червня. URL: <https://tsn.ua/exclusive/ne-viyshla-z-narkozu-travmovana-pid-kiyevom-losicya-pomerla-pid-chas-operaciyi-video-1797259.html> (дата звернення: 08.10.2024).
45. Максенко М. У Бучі, що на Київщині мешканці зняли на відео лося, який бігав вулицями. 2022. 27 травня. URL: <https://bigkyiv.com.ua/u-buchi-meshkanczi-pomityly-losya-yakij-bigav-vulycyamy/> (дата звернення: 08.10.2024).
46. Лось врятований тероборонівцями Бучі загинув. *Погляд*. 2022. 31 травня. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=t3F7LGy5It8> (дата звернення: 08.10.2024).
47. Марущак О. Під Києвом сталася ДТП за участю лося: що відомо. 2023. 14 березня. URL: <https://tsn.ua/exclusive/pid-kiyevom-stalasya-dtp-za-uchastyu-losya-scho-vidomo-2285122.html> (дата звернення: 08.10.2024).
48. Селіщева Л. У Києві помер лось, який прийшов у Парк партизанської слави: що відомо. 2023. 19 червня. URL: <https://nashkyiv.ua/news/u-kyievi-pomer-los-yakii-priishov-u-park-partizanskoi-slavi-scho-vidomo> (дата звернення: 08.10.2024).

49. Пришляк Н. У Києві в парку Партизанської слави помітили лося (фото, відео). 2023. 19 червня. URL: <https://www.unian.ua/ecology/u-kyievi-v-parku-partizanskoji-slavi-pomitili-losya-foto-video-novini-kyieva-12298602.html> (дата звернення: 08.10.2024).
50. Рибальська А. На дорогу раптово вибіг лось: у Києві сталася ДТП за участю дикої тварини. 2023. 13 вересня. URL: <https://suspilne.media/kyiv/571503-na-dorogu-raptovo-vibig-los-u-kyievi-stalasa-dtp-za-uchastu-dikoi-tvarini/> (дата звернення: 08.10.2024).
51. Шевчук О. У Києві у парку Партизанської слави помітили лося. 2024. 25 червня. URL: <https://ua.korrespondent.net/city/kyiv/4697012-u-kyievi-u-parku-partyzanskoj-slavy-pomityly-losia> (дата звернення: 08.10.2024).
52. На вулицях Києва бачили лося: що варто робити, коли зустріли дику тварину. 5 канал. 2024. 5 серпня. URL: <https://www.5.ua/dv/life/220943> (дата звернення: 08.10.2024).
53. Під Києвом сталася смертельна ДТП за участі дикої тварини (відео). *Автотема*. 2024. 24 жовтня. URL: <https://autotheme.info/news/247690-pid-kyevom-stalasya-smertelna-dtp-za-uchasti-dikoyi-tvarini-video.html> (дата звернення: 08.12.2024).

Стаття надійшла до редакції 11.10.2024

Стаття рекомендована до друку 26.11.2024

Е. І. IVANENKO, PhD (Geography),
Researcher, Department of landscapes,
e-mail: ivanenko_eugene@ukr.net ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-8783-9930>
Institute of Geography, National Academy of Sciences of Ukraine,
44, Volodymyrska Street, 01054, Kyiv, Ukraine

ANALYSIS OF CASES OF MOOSE (ALCES ALCES) OCCURRENCE IN THE TRANSFORMED ENVIRONMENT OF KYIV

Purpose. Justification and application of the analysis method of moose occurrence in Kyiv based on mass media data with further analysis of its spatial and chronological distribution.

Methods. System analysis, cartographic, statistical.

Results. As a result of the study of mass media data from the beginning of 2010 to October 2024, 26 separate cases of the occurrence of moose within the transformed environment of Kyiv were found and in the proximity of the city. The first case was reported in mass media in May 2015. Based on these data, a methodology was developed, a table and a map were compiled, which allowed for a spatial and chronological analysis of the appearance of moose in the transformed environment of Kyiv.

Conclusions. Using the analysis method of moose occurrence in Kyiv, three natural nurseries of moose occurrence in the transformed environment of the city were identified: Svyatoshynskyi (Svyatoshynske forestry), Holosiivskyi (Holosiivskyi forest and Lisnyky sight) and Darnytskyi (Darnytske forestry). Moose can penetrate into the urban environment of Kyiv for more than 2 km, and in some cases - more than 6 km, overcoming significant natural and anthropogenic obstacles, in particular the Dnipro River with intensive river transport traffic. Two periods of increased moose occurrences were identified - 2017-2024 and 2023-2024. Preliminary assumptions regarding the reasons for the first period are the ban on moose hunting since 2017, and for the second period - a complete ban on hunting since 2022.

KEY WORDS: moose, urban environment, transformed environment, natural habitat, mass media data

References

1. Smahol, V. N., Havrys, H. H., & Salhanskyi-jun., A. A. (2012). Distribution and number of moose, *Alces Alces* (Mammalia, Artiodactyla), in Ukraine at the beginning of the XXI century. *Vestnyk zoologii*, 46(2), 161-166. Retrieved from <http://dspace.nbuv.gov.ua/handle/123456789/109355> (in Ukrainian)
2. Delehan, I. V., Malevanova, M. O., & Domnych, V. I. (2008). Some reasons for changes in the number of moose in Ukraine in the "predator-prey" system. *Scientific Bulletin of NLTU: Collection of scientific and technical works*, (18.6), 70-80 Retrieved from https://nv.nltu.edu.ua/Archive/2008/18_7/53_Domnicz_18_7.pdf (in Ukrainian)
3. Boreiko, V. (2024). Ecologists turned out to be right: listing the moose in the Red Book allowed to dramatically increase its population in seven years. *Kyiv Environmental and Cultural Center*. Retrieved from:

- <https://ecoethics.com.ua/ekologi-okazalis-pravyi-zanesenie-losya-v-krasnuyu-knigu-pozvolilo-za-sem-let-rezko-uvelichit-ego-chislennost/> (in Russian)
4. Volokh, A. M. (2004). Large mammals of Southern Ukraine in the 20th century. (dynamics of habitats, numbers, protection and management): Master's thesis). *Taurian State. agricultural technical academy*. Retrieved from <http://eprints.zu.edu.ua/id/eprint/14298> (in Ukrainian)
 5. Delehan, I. V., & Malevanova, M. O. (2008). The distribution of the moose population on the territory of Ukraine according to forest hunting zoning and the effect on growth. *Scientific Bulletin of the Uzhhorod University. Series Biology*, (22), 205-211. Retrieved from <https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/handle/lib/15560> (in Ukrainian)
 6. Kovalchuk, O. (2010). Moose (*Alces alces* L.) as part of the past and present fauna of the Sumy region: changes in numbers and its causes. *Proceedings of the Teriological School*, 10, 128–134. Retrieved from <http://lib.udau.edu.ua/handle/123456789/8455> (in Ukrainian)
 7. McDonald, A. M. H., Rea1, R. V., & Hesse, G. (2012). Perceptions of moose-human conflicts in an urban environment. *Alces*, 48, 123-130. Retrieved from <https://alcesjournal.org/index.php/alces/article/view/103>
 8. Welch, J. H., Barboza, P. S., Farley, S. D., & Spalinger, D. E. (2015). Nutritional value of habitat for moose on urban and military lands. *Journal of Fish and Wildlife Management*, 6(1), 158-175. <https://doi.org/10.3996/062014-JFWM-045>
 9. Dente, C., Heaslip, N., Reed, E., Farquhar, J. (2011). New York State Moose Response Manual. *New York State Department of Environmental Conservation*, New York. Retrieved from https://extapps.dec.ny.gov/docs/wildlife_pdf/mooseresponse2011.pdf
 10. Olsson, M., Cox, J. J., Larkin, J. L., Widén, P., & Olovsson, A. (2011). Space and habitat use of moose in southwestern Sweden. *European Journal of Wildlife Research*, 57(2), 241-249. <https://doi.org/10.1007/s10344-010-0418-5>
 11. Soloha Y. (2014, June 3). How we saw a moose in the National Park. Retrieved from <https://kotsubynske.com.ua/2014/07/03/%D1%8F%D0%BA-%D0%BC%D0%B8-%D0%BF%D0%BE%D0%B1%D0%B0%D1%87%D0%B8%D0%BB%D0%B8-%D0%B2-%D0%BD%D0%B0%D1%86%D0%BF%D0%B0%D1%80%D0%BA%D1%83-%D0%BB%D0%BE%D1%81%D1%8F/> (In Ukrainian)
 12. Rybalska A. (2024, September 18). A moose got lost between houses in Kyiv: how to save an animal. Retrieved from <https://suspilne.media/kyiv/838909-miz-budinkiv-u-kievi-zablukav-los-ak-ratuut-tvarinu/> (In Ukrainian)
 13. Novosvitnja K. (2024, September 18). In Kyiv, a moose was caught in the Shevchenkiv district. Retrieved from <https://vechirniy.kyiv.ua/news/102889/> (In Ukrainian)
 14. Borysenko T. (2024, June 24). A moose was walking in a capital park and fell into a trap, the animal had to be rescued. Retrieved from <https://suspilne.media/kyiv/777073-los-rozguluvav-stolicnim-parkom-j-potrapiv-u-pastku-tvarinu-dovelosa-ratuvati/> (In Ukrainian)
 15. Murga I. (2021, June 3). Moose injured in Vorzel, died. Retrieved from <https://www.04597.com.ua/news/3119775/travmovanij-u-vorzeli-los-pomer> (In Ukrainian)
 16. A reader hit a moose on the highway near Kyiv... (2024, June 30). Retrieved from <https://www.instagram.com/dtp.ua/reel/C81NXF9oeSj/> (In Ukrainian)
 17. On the Southern Bridge in Kyiv, a Mercedes hit a moose to death (video). (2019, July 31). UNIAN Retrieved from <https://www.unian.ua/incidents/10569987-na-pivdennomu-mostu-v-kiyevi-mercedes-zbiv-na-smert-losya-video.html> (In Ukrainian)
 18. A walk in Kyiv: a moose came out of the forest to people. (2021, September 6). Retrieved from https://www.youtube.com/watch?v=UMN_9jjFhtI (In Ukrainian)
 19. A moose runs through the territory of the residential complex in Bilychy, Svyatoshyn district... (2024, June 29). Retrieved from https://www.facebook.com/groups/akademmistechko/posts/3732964956945809/?_rdr (In Ukrainian)
 20. Moose under construction. (2024, June 22). Retrieved from <https://www.facebook.com/watch/?v=450833674508044> (In Ukrainian)
 21. Two wild moose are running between the housing estates on Kyiv's Svyatoshino. (2024, June 22). Retrieved from <https://www.facebook.com/watch/?v=7719402744763789> (In Ukrainian)
 22. In Kyiv, during the last two days, many moose have been entering the capital's facilities and falling into traps. (2024, June 24). Retrieved from <https://khreschatyk.news/news/26930-u-kiyevi-protyagom-ostannih-dvoh-dniv-do-stolichnih-ob-yektiv-zahodyat-bagato-losiv-ta-potraplyayut-u-pastki> (In Ukrainian)
 23. Ponomarenko B. (2024, July 9). He was afraid of explosions: a moose died during shelling at the Rescue Center near Kyiv. Retrieved from <https://kiev.informator.ua/uk/zlyakavsya-vibuhiv-pid-chas-obstriliv-u-centri-poryatunku-pid-kiyevom-zagynuv-los> (In Ukrainian)
 24. Residents of the town of Bucha, near Kyiv, were frightened by a moose in the morning. (2015, May 21). Retrieved from <https://www.youtube.com/watch?v=PkrFpCSbMv4> (In Ukrainian)
 25. The moose's "travels" in Bucha ended tragically. (2015, May 21). Retrieved from https://www.youtube.com/watch?v=E5_OUAFZUI0 (In Ukrainian)

26. Roman Valeriiovich (2015, October 1). The car hit a moose! Retrieved from <https://www.youtube.com/watch?v=uyL0NbZAm5Q> (In Ukrainian)
27. A road accident involving a moose occurred in the suburbs of Kyiv. (2016, September). Retrieved from <https://www.youtube.com/watch?v=CkyTwIM8N48> (In Ukrainian)
28. Boxer Uzelkov shot down a moose on the outskirts of Kyiv. (2017, April 27). Retrieved from https://www.youtube.com/watch?v=RonZyD2n_Dg (In Ukrainian)
29. In Kyiv, they rescued a wild moose that was bleeding. (2017, June 12). Retrieved from <https://i-visti.com/news/1863-u-kiyev-ryatuvali-dikogo-losya-yakiy-stkav-krovyyu.html> (In Ukrainian)
30. Nahorna N. (2017, June 9). The moose swam across the Dnieper in Kyiv and escaped to the People's Friendship Park. Retrieved from <https://kyiv.tsn.ua/los-perepliv-dnipro-v-kiyevi-ta-vtik-do-parku-druzhbi-narodiv-942697.html> (In Ukrainian)
31. A moose died near Kyiv after a collision with a car. (2017, June 23). Retrieved from <https://www.unian.ua/ecology/salvationspecies/1993469-pid-kiyevom-pislya-zitkennnya-z-avtomobilem-pomer-los.html> (In Ukrainian)
32. Nedashkivskii V. (2017, September 18). Moose, snakes, poachers and wild Kyivans. Retrieved from <https://uain.press/articles/losi-zmiyi-brakonyery-ta-dyki-kyivany-423651> (In Ukrainian)
33. Lahuta M. (2017, September). The wandering moose, which was "walking" in Kyiv, was returned to the forest. Retrieved from <https://uain.press/news/accents/losya-mandrivnyka-yakij-gulyav-kyevom-povernuly-lisu-foto-414774> (In Ukrainian)
34. Sobora I. (2018, June 18). He was walking among people: a moose visited a village near Kyiv. Retrieved from <https://uain.press/news/rozgulyuvav-posered-lyudej-u-selyshhe-pid-kyevom-zavitav-los-foto-852089> (In Ukrainian)
35. Protsenko N. (2018, June 18). A moose was walking near Vyshhorod. Retrieved from <https://poglyad.tv/pid-vyshgorodom-rozgulyuvav-los-article> (In Ukrainian)
36. At night, a moose ran onto the highway and hit several cars. (2018, September 20). Retrieved from <https://www.volynpost.com/news/121618-unochi-los-vybig-na-trasu-i-pobyv-dekilka-mashyn-foto> (In Ukrainian)
37. In the capital's Vynogradar, local residents noticed a moose calf. (2019, July 1). Retrieved from <https://bigkyiv.com.ua/na-vinogradare-zametili-losenka-vyplyvshego-iz-sinego-ozera/> (accessed 14.11.2024).
38. Tsaruk D. (2019, December). A moose is walking in Kyiv: activists are asking for help with the search. Retrieved from <https://uain.press/news/u-kyievi-gulyaye-los-aktyvisty-prosyat-dopomogty-z-poshukamy-1127322> (In Ukrainian)
39. A moose roams the streets of Kyiv second month: photo and video. (2020, January 9). Retrieved from <https://www.rbc.ua/rus/stylar/ulitsam-kiyeva-vtoroy-mesyats-razgulyvaet-1578583391.html> (In Ukrainian)
40. Near Kyiv a moose was walking its cub through the streets of the city (photo). (2020, July 2). Retrieved from <https://www.unian.ua/ecology/diki-tvarini-na-vulicyah-mist-u-vorzeli-losicya-vigulyuvala-ditinchu-vulicy-ami-mista-novini-kiyeva-11058464.html> (In Ukrainian)
41. In Kyiv a huge moose entered a residential quarter (photo). (2020, August 4). Retrieved from <https://www.unian.ua/ecology/los-u-kiyevi-u-kiyevi-velicheznyy-los-zayshov-u-zhitloviy-kvartal-foto-novini-kiyeva-11100542.html> (In Ukrainian)
42. Stasiuk I. (2020, August 20). In Kyiv a moose that lived in the Holosiiv district was beaten to death. Retrieved from <https://hmarochos.kiev.ua/2020/08/20/u-kyievi-zbyly-nasmert-losya-yakij-zhyv-u-golosiyivskomu-ra-joni/> (In Ukrainian)
43. A moose caused an accident in Vorzel (PHOTO). (2021, June 2). Retrieved from <https://myky-ivregion.com.ua/news/u-vorzeli-los-stav-pricinoyu-dtp-foto> (In Ukrainian)
44. She did not come out of anesthesia: an injured moose near Kyiv died during the operation (video). (2021, June 3). Retrieved from <https://tsn.ua/exclusive/ne-viyshla-z-narkozu-travmovana-pid-kiyevom-losicya-pomerla-pid-chas-operaciyi-video-1797259.html> (In Ukrainian)
45. Maksenko M. (2022, May 27). In Bucha, in the Kyiv region, residents filmed a moose running through the streets. Retrieved from <https://bigkyiv.com.ua/u-buchi-meshkanczi-pomityly-losya-yakij-bigav-vulyczym/> (In Ukrainian)
46. The moose saved by territorial defense fighters died. (2022, May). Retrieved from <https://www.youtube.com/watch?v=t3F7LGy5It8> (In Ukrainian)
47. Marushchak O. (2023, March 14). A road accident involving a moose occurred near Kyiv: what is known. Retrieved from <https://tsn.ua/exclusive/pid-kiyevom-stalasya-dtp-za-uchastyu-losya-scho-vidomo-2285122.html> (In Ukrainian)
48. Selishcheva L. (2023, June 19). A moose that came to the Park of Partisan Glory died in Kyiv: what is known. Retrieved from <https://nashkiev.ua/news/u-kiyevi-pomer-los-yakii-priishov-u-park-partizanskoi-slavi-scho-vidomo> (In Ukrainian)

49. Pryshliak N. (2023, June 19). In Kyiv a moose was spotted in the Park of the Partisan Glory (photo, video). Retrieved from <https://www.unian.ua/ecology/u-kiyevi-v-parku-partizanskoji-slavi-pomitili-losya-foto-video-novini-kiyeva-12298602.html> (In Ukrainian)
50. Rybalska A. (2023, September 13). A moose suddenly ran onto the road: a road accident involving a wild animal occurred in Kyiv. Retrieved from <https://suspilne.media/kyiv/571503-na-dorogu-raptovo-vibig-los-u-kiyevi-stalasa-dtp-za-ucastu-dikoi-tvarini/> (In Ukrainian)
51. Shedchuk O. (2024, June 25 червня). In Kyiv a moose was spotted in the Park of Partizanska Slava. Retrieved from <https://ua.korrespondent.net/city/kyiv/4697012-u-kyievi-u-parku-partyzanskoi-slavy-pomityly-losia> (In Ukrainian)
52. A moose was seen on the streets of Kyiv: what to do when you meet a wild animal. (2024, August 5). Retrieved from <https://www.5.ua/dv/life/220943> (In Ukrainian)
53. A fatal road accident involving a wild animal occurred near Kyiv (video). (2024, October 24). Retrieved from <https://autotheme.info/news/247690-pid-kiyevom-stalasya-smertelna-dtp-za-uchasti-dikoyi-tvarini-video.html> (In Ukrainian)

The article was received by the editors 11.10.2024

The article is recommended for printing 26.11.2024